

Norsk senter for økologisk landbruk

Bli kjent med jorda di

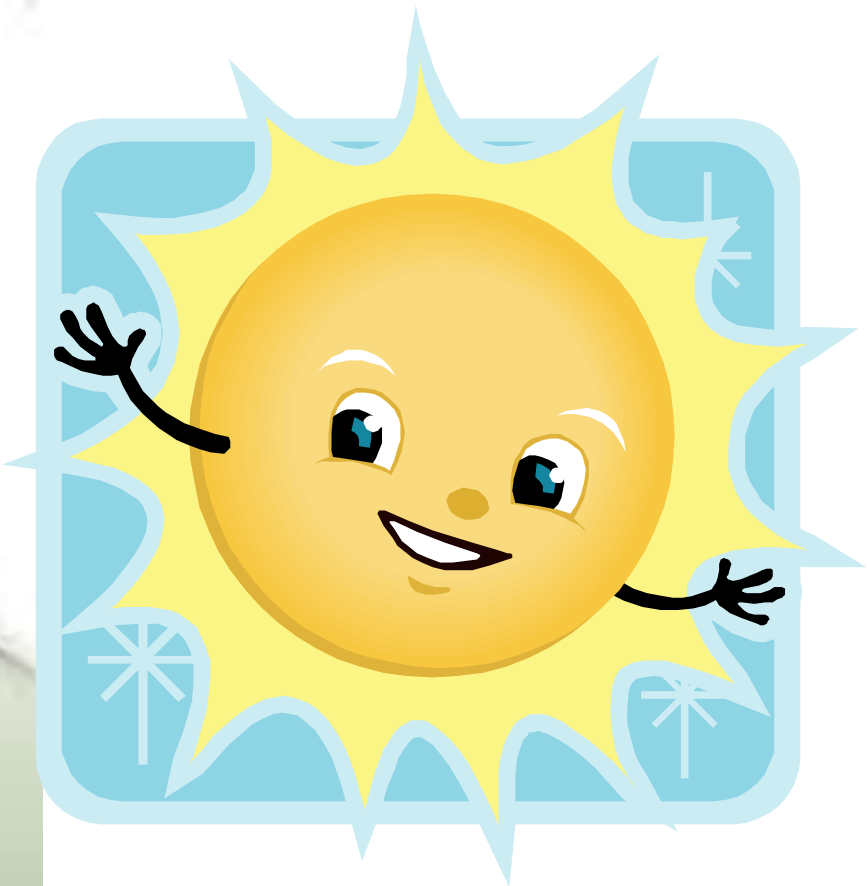
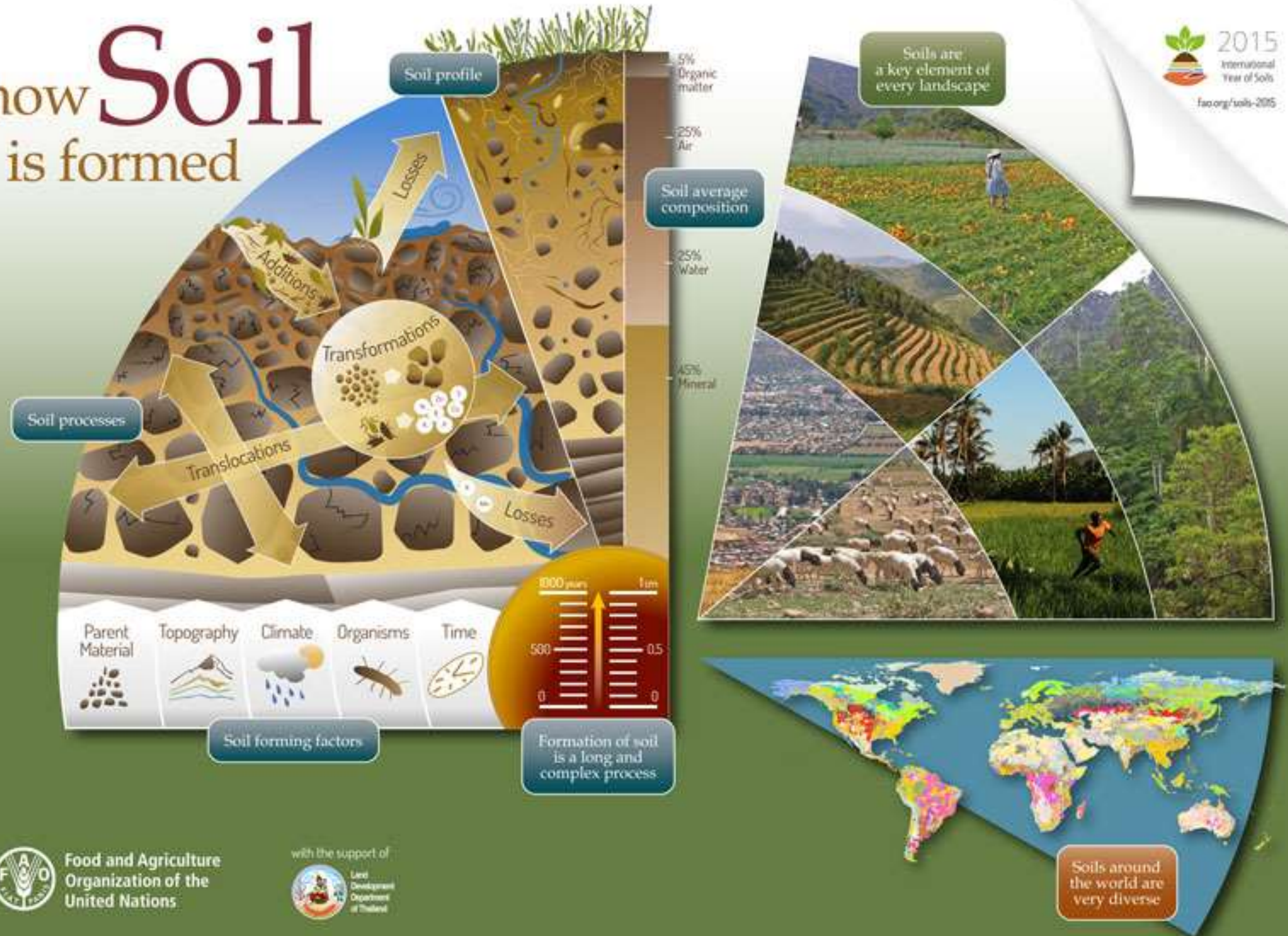

Reidun Pommeresche (NORSØK)

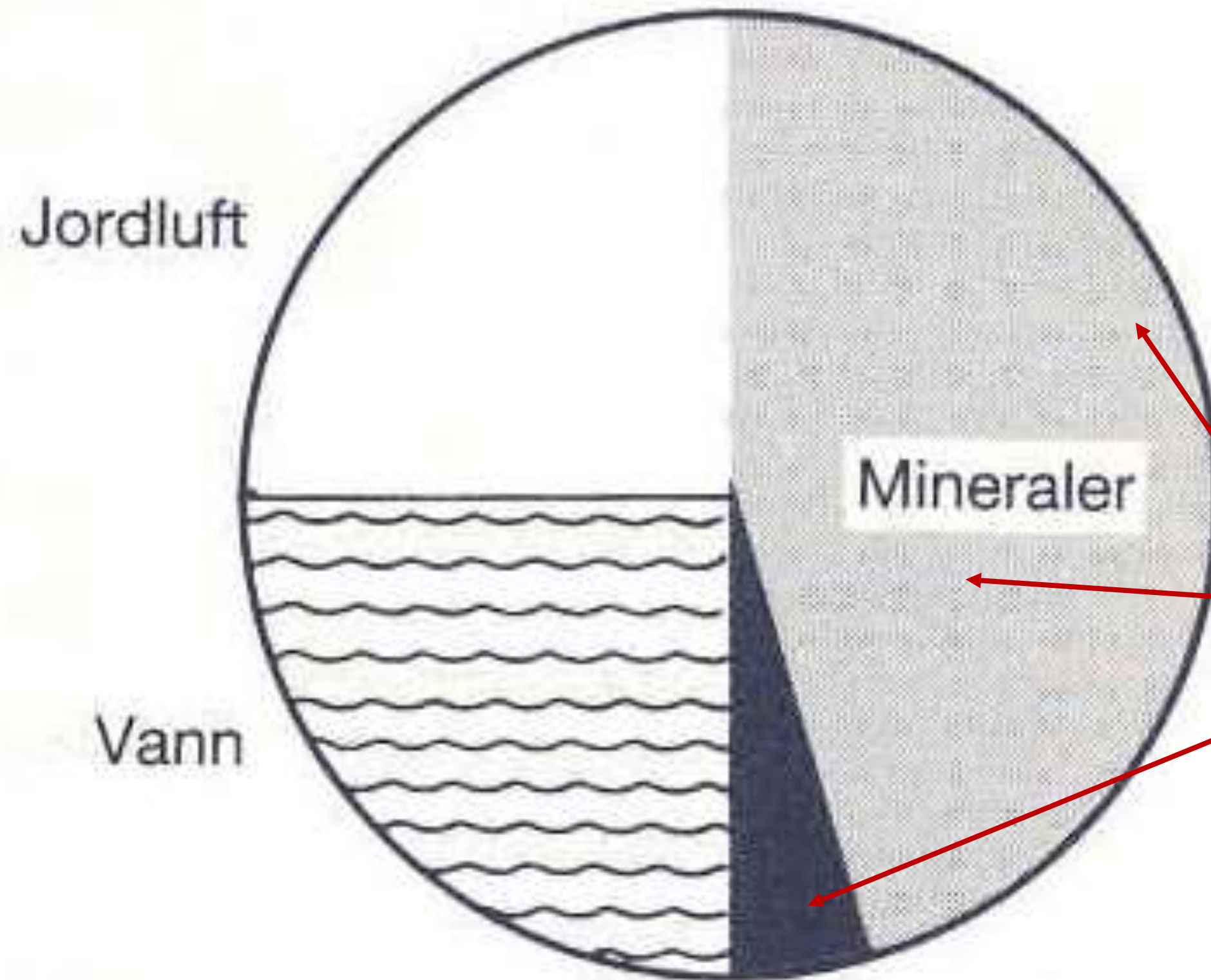
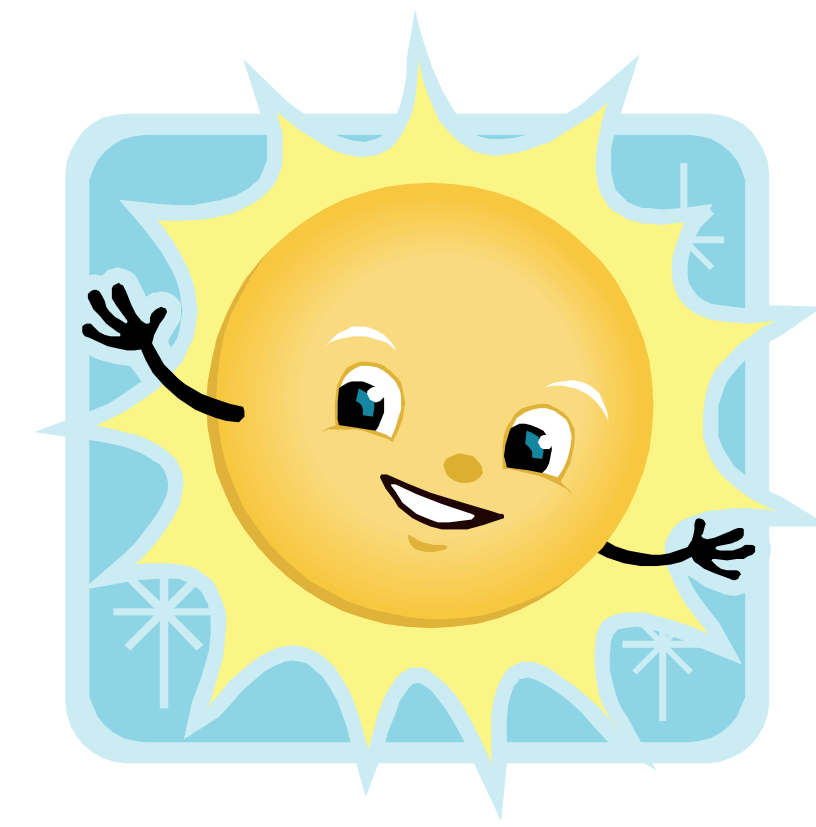
how Soil is formed

- Berggrunn og løsmasser
- Topografi
- Klima
- Planter og dyr
- Sola
- LANG TID

Hva består jord av ?

Næring/mat til jordliv og planter

B Humus og levende organismer

2 – 10%

Jord

Mineraljord opptil
20 % organisk
materiale

Stein: 25 cm - 6 cm
Grus: 6 cm - 2 mm
Sand: 2 mm - 0,06 mm
Silt: 0,06 mm - 0,002 mm
Leire: under 0,002 mm

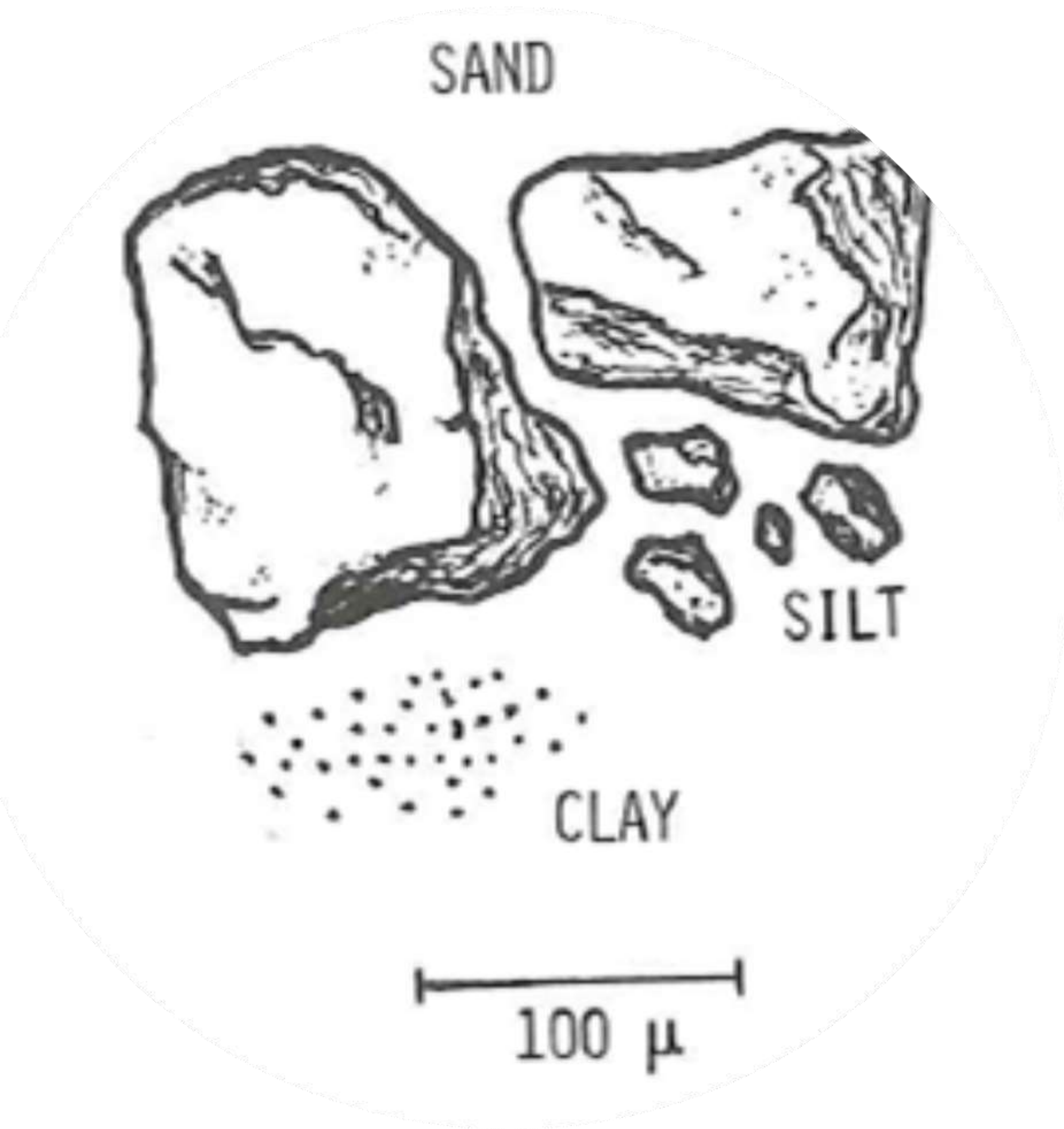

Myrjord > 40 %
organisk materiale

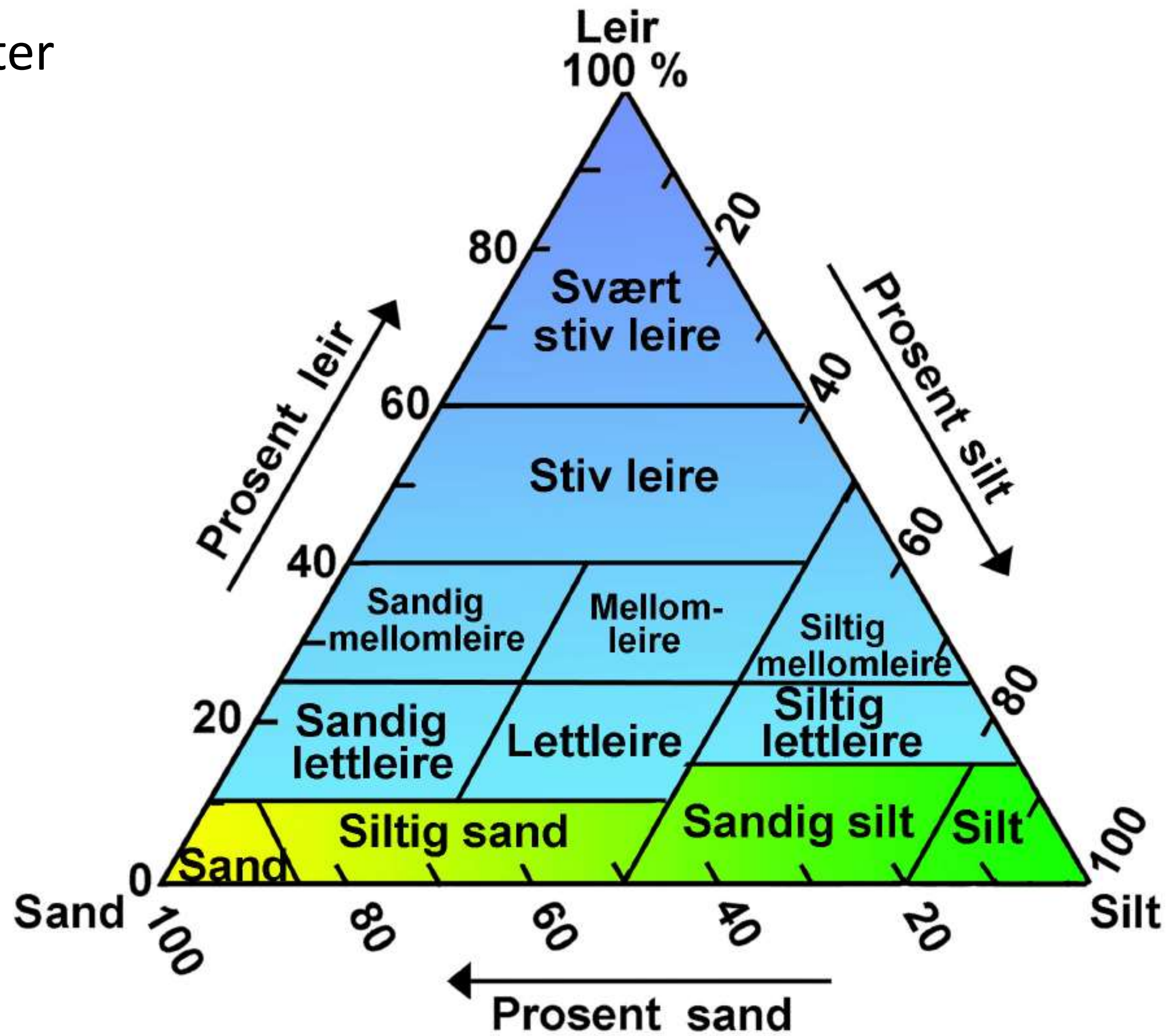
Kornstørrelser

- Blokk: over 25 cm diameter
- Stein: 25 cm - 6 cm
- Grus: 6 cm - 2 mm
- Sand: 2 mm - 0,06 mm
- Silt: 0,06 mm - 0,002 mm
- Leir: under 0,002 mm

Jordarter

Fukt jordprøven og elt han godt

Kjennes han grautaktig ut?

ja

nei

Silt (sandkorn kan
ikkje følast)

Sandig silt

(sandkorn kan følast)

Kan han formast til ein ball
som tåler berøring?

ja

nei

Grovsand

Mellomsand

Finsand

Kan eit band klemmast ut mellom
tommel og peikefinger?

ja

nei

Siltig grovsand

Siltig mellomsand

Siltig finsand

Brekker bandet før
det blir 2,5–3 cm langt?

ja

nei

Siltig lettleire
(ved vidare fukting
kjennes prøven glatt)

Lettleire
(ved vidare fukting
kjennes sandkorn)

Sandig lettleire
(ved vidare fukting
kjennes prøven skarp)

Brekker bandet før det
blir 5–6 cm langt?

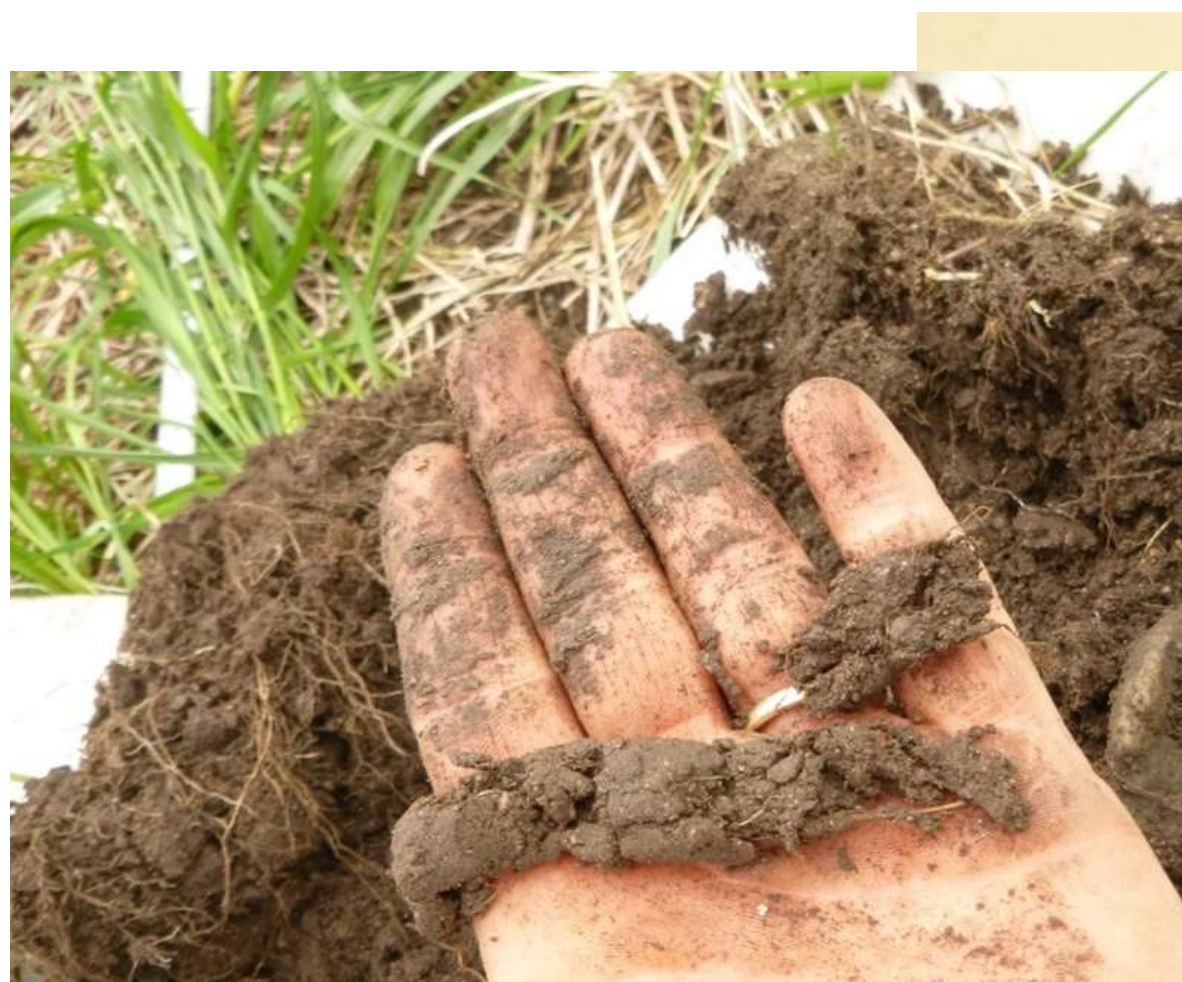
ja

nei

Siltig mellomleire
(ved vidare fukting
kjennes prøven glatt)

Mellomleire

Stiv leire

Jordart

Snurr film

Plansje 1b. Myrjord

Tett myrjord med tydelige rester etter nedpløyd materiale (lysere farge), som egentlig skulle vært omdannet.

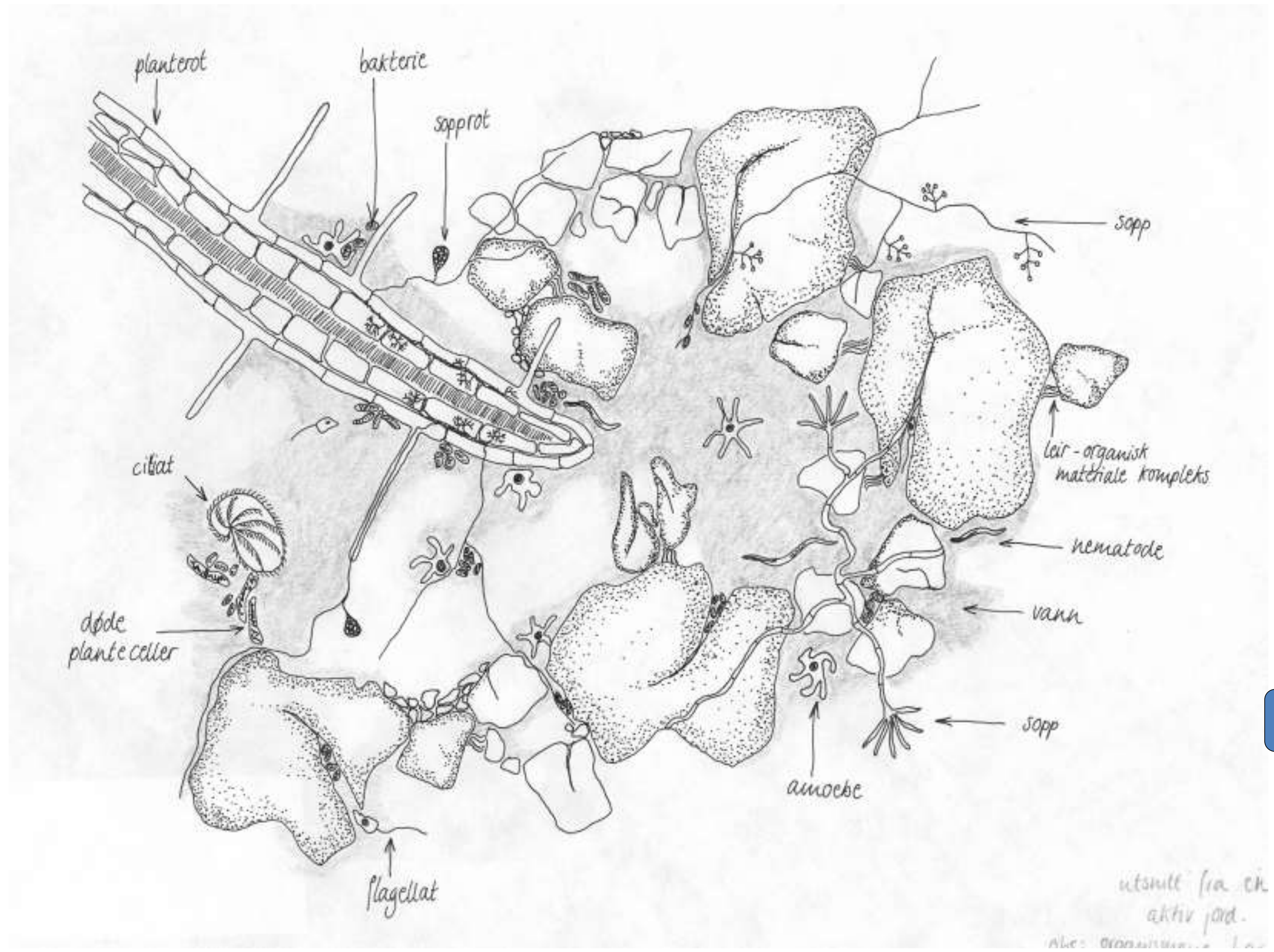

Eldre eng på myrjord ,
noenlunde grei struktur

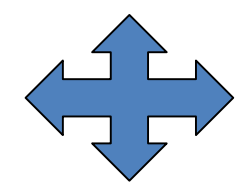
Svensken von Post, rangerte torvjord (myrjord) fra H1 - H10 etter hvor omdannet torv/mosefibrene var (bildene i midten). Ved å klemme på våt jord og undersøke vannet og materialet som vi klemmer på, kan vi klassifisere jorda. H1 er uomdannet torvmateriale og H10 er helt omdannet uten rester av fibre, massen tyter ut mellom fingrene uten å avgi fritt vann. Hverken 1 eller 10 er ideelt. H2-H3 brukes som veksttorv, H3-H7 brukbart egna til jordbruk, H8-H10 vanskelig å drenere.

Biologi

Kjemi

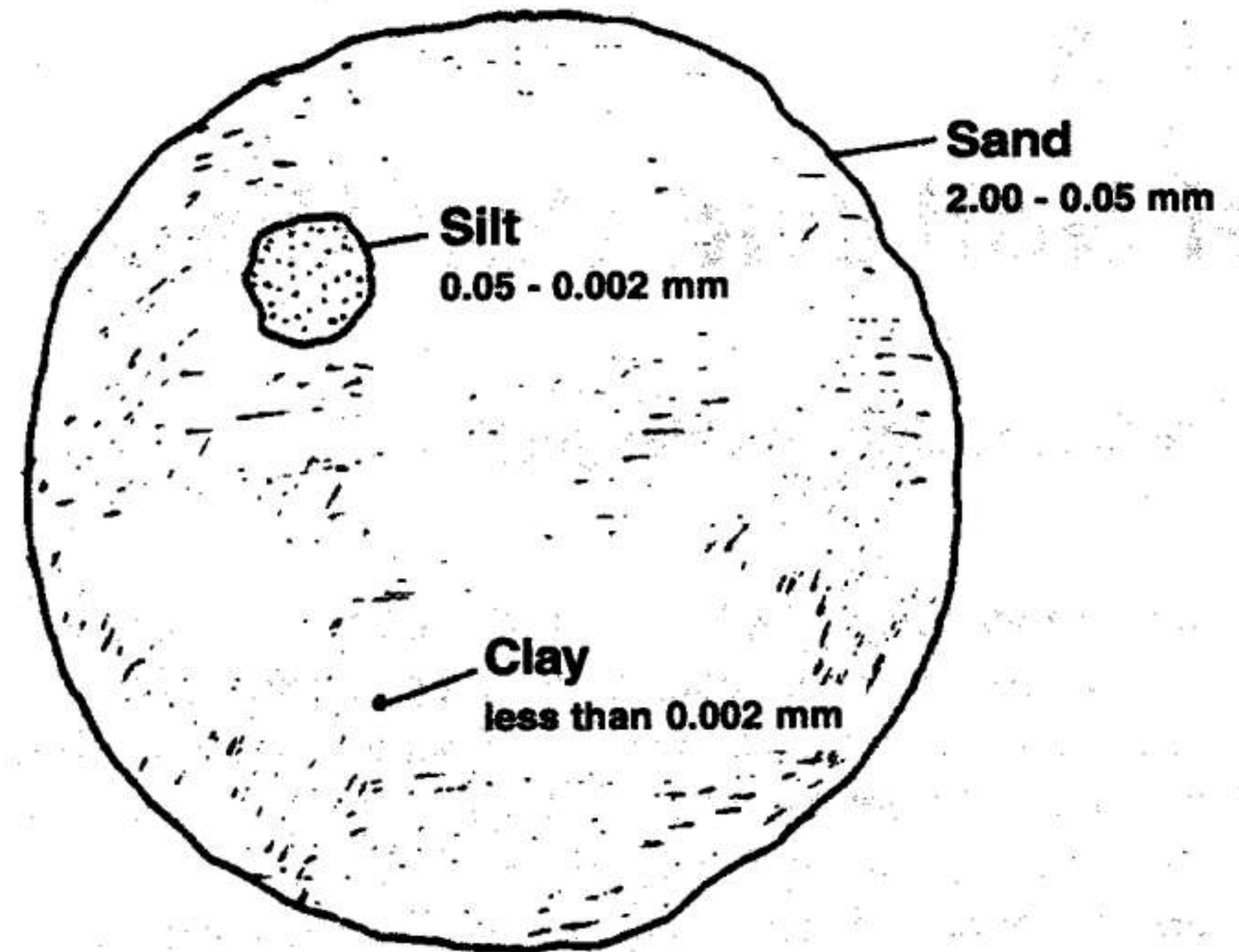

Fysikk

Egenskaper sand

- Ofte næringsfattig (liten overflate, fra harde bergarter)
- Lita lagringsevne for nyttbart vatn (store mellomrom)
- Drenerer raskt
- God luftveksling
- Blir raskt oppvarma
- Lite motstand ved kultivering, «Lett jord»
- Kjenner korn med fingrene

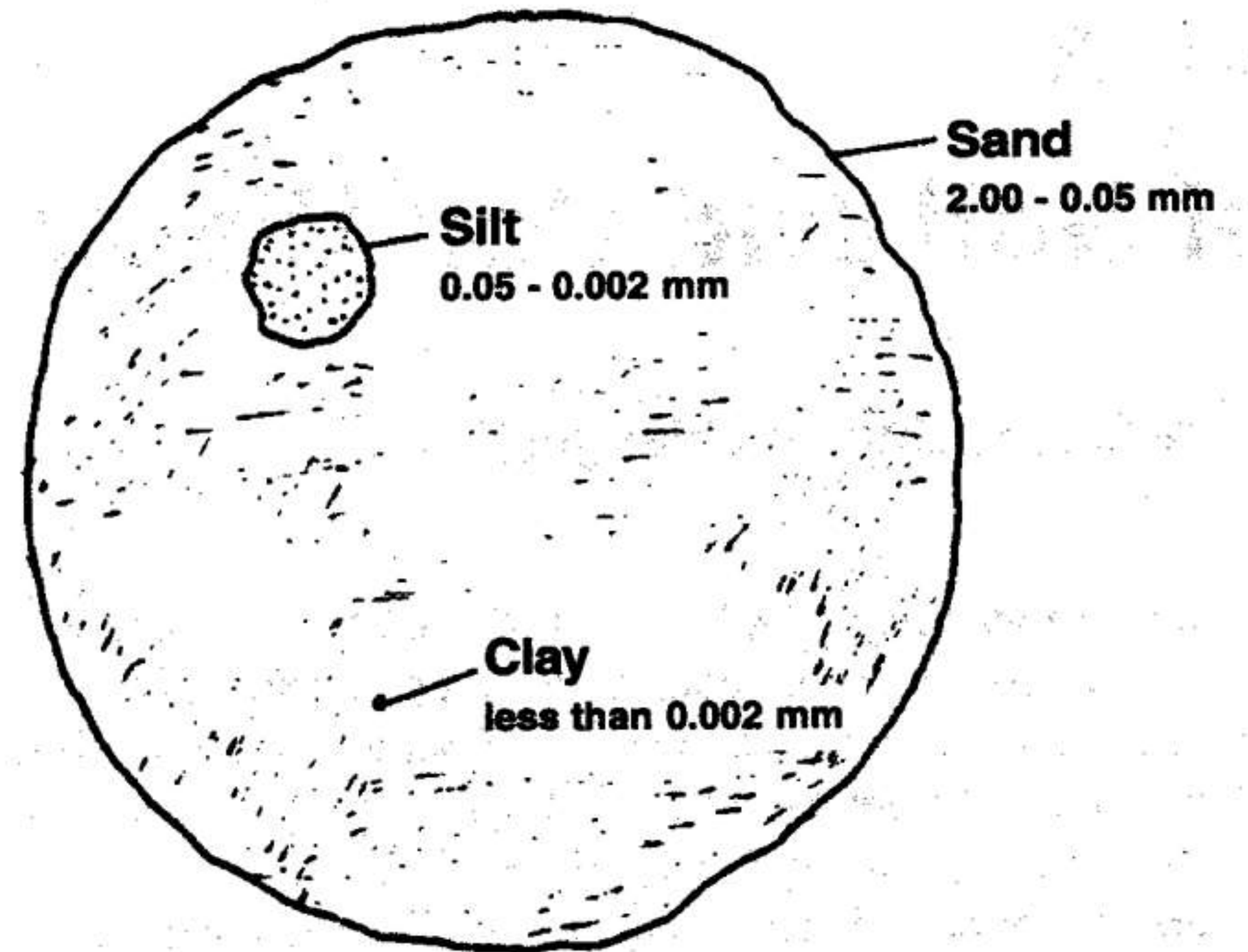

Figur fra <https://passel2.unl.edu/view/lesson/0cff7943f577/2>

Egenskaper silt

- Ofte næringsfattig med liten evne til å lagre næring
- Stor lagringsevne for nyttbart vatn
- Stor evne til kapillær ledning av vatn
- Lita luftveksling
- Kald
- Glatt som såpe
- Utsatt for erosjon og pakking

Figur fra <https://passel2.unl.edu/view/lesson/0cff7943f577/2>

Egenskaper leire

Svært stor overflate

Binder kationer – næringslager

Tar opp vann - sveller og krymper

Middels lagringsevne for nyttbart vatn

Drenerer sakte

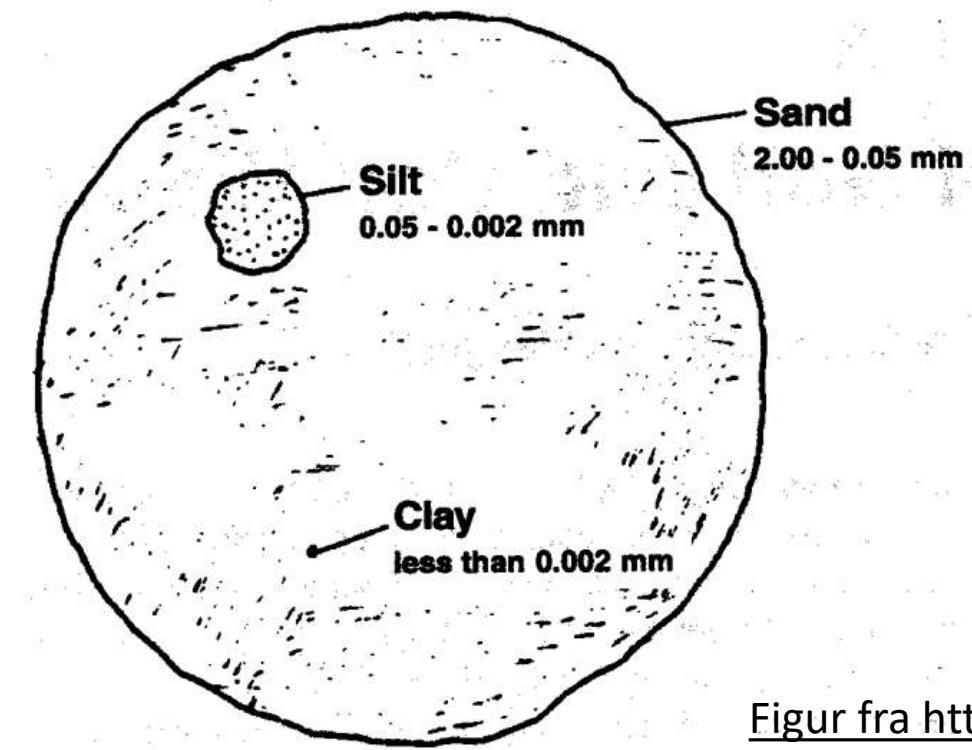
Lita luftveksling

Kald

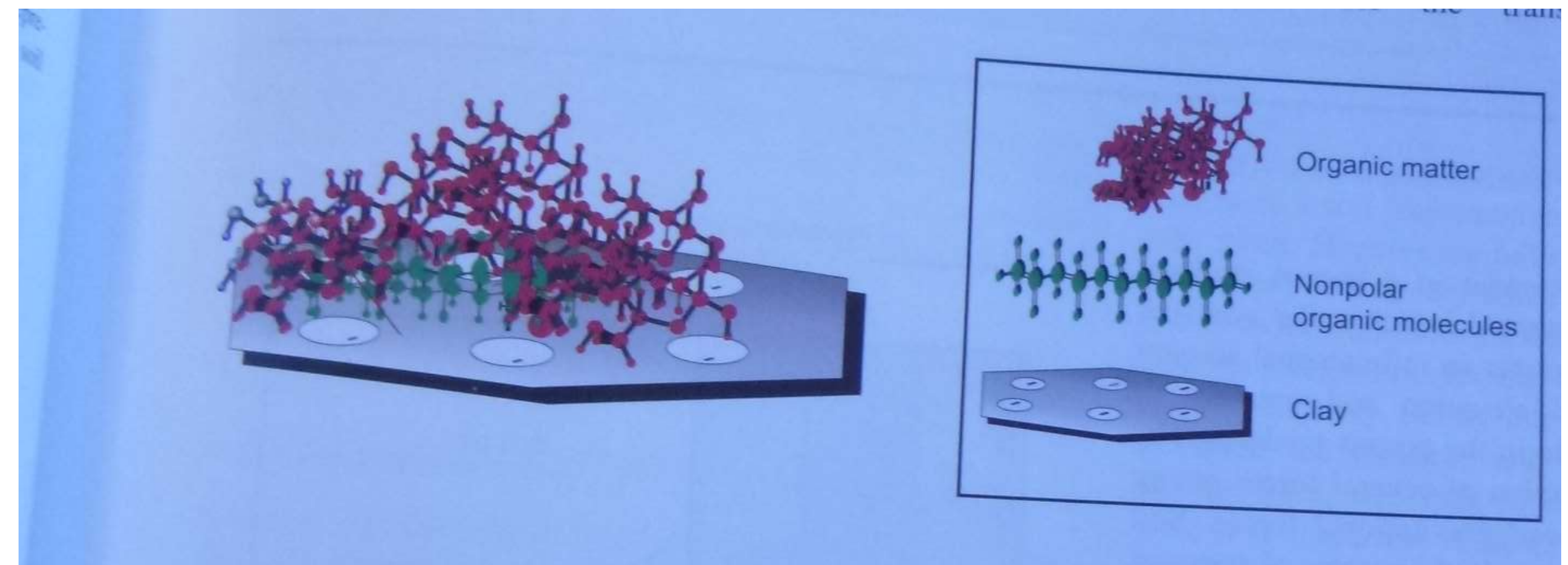
Plastisk i fuktig tilstand og fast når den er tørr

Stor motstand, «Tung jord»

Struktur svært viktig for å gi store porer i jorda

Figur fra <https://passel2.unl.edu/view/lesson/0cff7943f577/2>

Pepper et al 2014

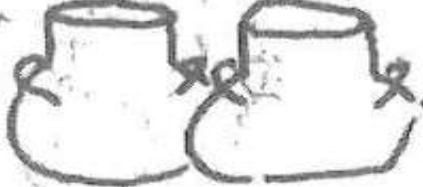
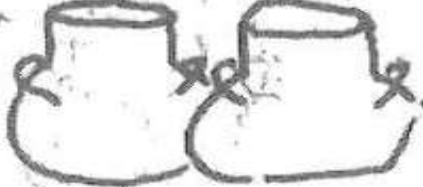

**F
s
e
n
s
k
a
p
e
r**
**j
o
r
d**

 låg varmeledningsevne
 stor lagringsevne for næring
  rask næringsfrigjering
 stor lagringsevne for vatn
 stabil struktur

mold

 rask oppvarming
 liten lagringsevne for næring
  rask næringsfrigjering
 sjøldrenert liten lagringsevne for vatn
 rask luftveksling

sand

 må drenerast!
 liten luftveksling
 stor lagringsevne for næring
 langsom næringsfrigjering
 middels lagringsevne for nyttbart vatn

leire

 må drenerast!
 erosjonsutsatt!
 liten luftveksling
 liten lagringsevne for næring
 middels rask næringsfrigjering
 stor lagringsevne for nyttbart vatn
 langsom oppvarming

silt

Jordlappen

Er en veileder med 10 indikatorer og sjekkpunkter for å vurdere jorda di.

Jordlappen trinn 1

1. Jordstruktur
2. Jordart
3. Moldinnhold
4. Omdanning av planterester
5. Jordpakking
6. Vanninfiltrasjon
7. Plantevekst
8. Røtter
9. Biologisk nitrogenbinding
10. Meitemark

Foto uten andre navn : Reidun Pommeresche, NORSØK

Jordkvalitetskort Dato: Sett ring rundt svaret Sted, jorde: Ditt navn:	2. Jordart (sett ring) mest leir, silt, sand, grus	3. Moldinnhold: lite, middels, mye=myrjord	Vekst: Jordarbeid:
--	--	--	-----------------------

Indikatorer	Dårlig	Middels	Bra	Notater
1. Jordstruktur	Store, harde klumper, tydelig lagdelt, eller bare løse sandkorn.	En del avrunda jordaggregater (grynstruktur), noen større klumper.	Grynstruktur, lett å smuldre i minst halve matjordsjiktet.	
4. Omdanning av planterester	Planterester/husdyrgjødsel finnes uomdannet og/eller som lag i jorda. Vond lukt av dette laget.	Planterester i jorda er mørkfarget og i ulike omdanningsfaser. Varierende lukt på ulike steder.	Det er lite rester av plante-materiale. De som finnes er tydelig omdannet. Frisk jordluft. Lukter det skogsjord er det et bra tegn.	
5. Jordpakking	a) Klarer å trykke en gardin-vaier maks 5 cm nedover i jorda selv med stor kraft. b) Tydelig hardt plogsjikt.	a) Vaieren kan trykkes et stykke nedover i jorda, 5-15 cm, men det er tungt. b) Plogsjikt med noen røtter.	a) Klarer å trykke vaieren nedover til over 20 cm. b) Røttene går jevnt og fint gjennom plogsjiktet.	
6. Vanninfiltrasjon	Vannet synker < 2 mm i løpet av 20 minutter (0,1mm/min).	Vannet synker ca 10 mm på 20 minutter (0,5mm/min).	Vannet synker 10 mm på 2 minutter (> 5 mm/min)	mm/min
7. Plantevekst	Mindre enn 25% kultur-vekster og eller dårlig vekst.	Over 50 % dekning av kulturvekster. Variabel vekst	Over 75 % er dekket av kulturvekster. Friske planter.	
8. Rotvekst	Dårlig rotvekst, flere røtter er fortykka, er hvite, gulbrune og/eller vokser sideveis. Få smårøtter. Lite jordpels på røttene.	Det er både tykke og tynne røtter. Røtter både i sprekker og litt inni selve jordklumpene. Frisk farge. En del røtter med jordpels.	Frodig rotsystem, røttene vokser jevnt nedover og utover i de øvre 20 cm av jorda. Mye jord henger på røttene = mye jordpels.	
9. Biologisk nitrogenbinding	Få knoller (<5) på røttene ofte bare ett sted på rota til belgveksten, øverst	En del knoller (5-15), noen få er rosa inni, de andre hvite/grå.	Flere enn 15 knoller hvor de fleste er lakserøde inni. Rosafargen er tegn på aktive bakterier.	
10. Meitemark	a) 0-2 meitemark i jordblokk (20x20x20cm) b)1 art	a) 2 - 8 meitemark i jordblokk, noen meitemarkganger. b)2 arter	a) Flere enn 8 meitemark og flere meitemarkganger i jorda. b) 3 arter	

Mine ideer til forbedringer på dette jordet:

Foto: Reidun Pommeresche, NORSØK

Grav ut jordblokker til minst 30-40 cm dyp der det er mulig

Jordstruktur

Foto: Reidun Pommeresche, NORSØK

Omdanning av planterester + lukt

Foto: Reidun Pommeresche, NORSØK

Røtter

Grasrøtter og kornrøtter skal helst ha mange røtter som vever jorda sammen, dette er raigrasrøtter 5 mnd.

Røtter til ulike arter 3 mnd etter såing.

Røttene skal helst vokse uhindret nedover og ikke bøye av for pakka sjikt, anaerobe soner. Pålerøtter på rødkløver 3.års eng.

Røtter, rotpels

Røttene uten rotpels = lite biologisk aktivitet.

Røttene med mye jordpels = mer biologisk aktivitet i jorda

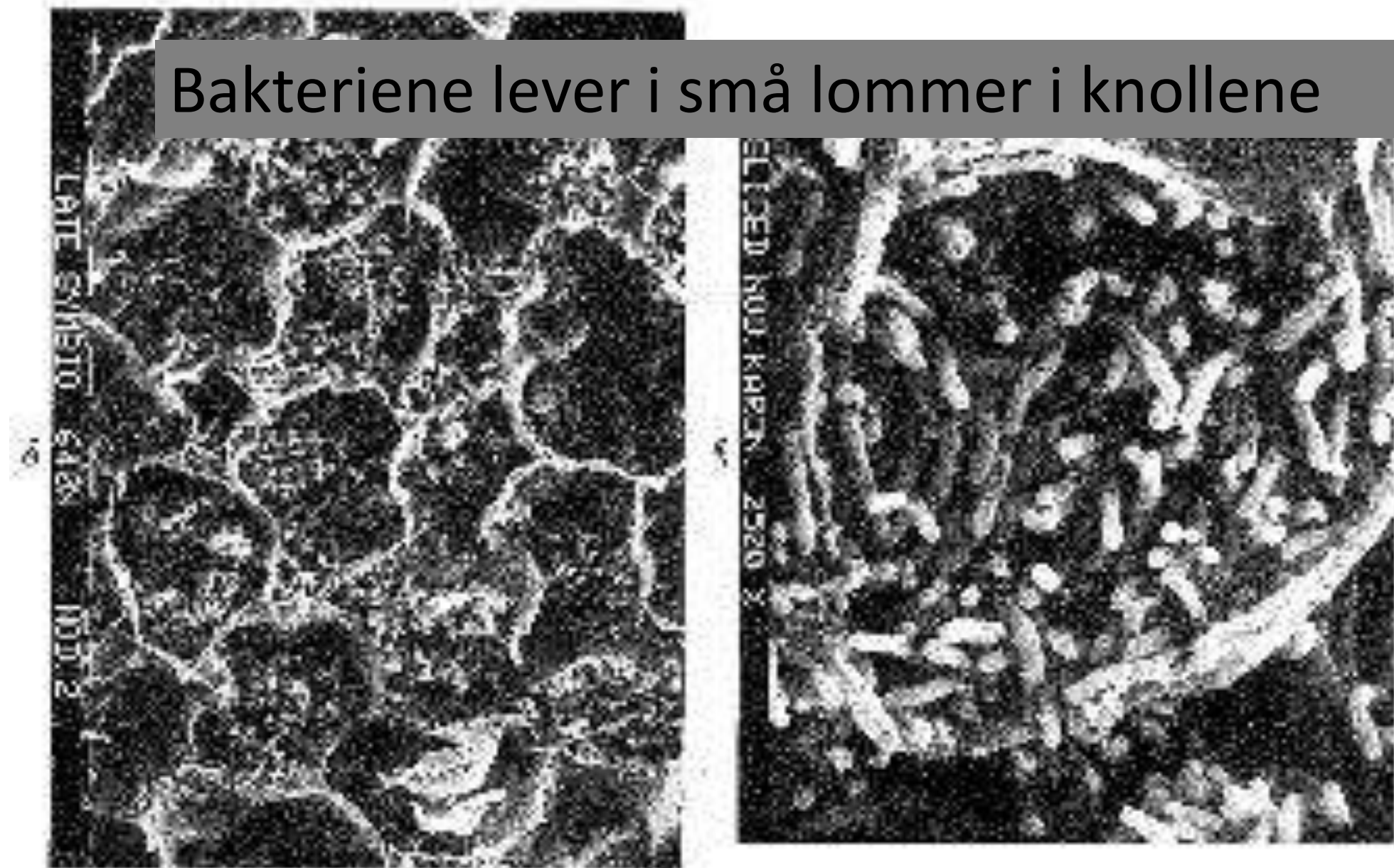

Biologisk nitrogenbinding

Rødfarge i knollene = aktive nitrogenbindende bakterier

Bakteriene lever i små lommer i knollene

Rateaver 1993

Biologisk nitrogenbinding

Rødfarge inni knollene = aktive nitrogenbindende bakterier 😊

Gamle døde, tomme knoller

Hvite, grå knoller ikke aktive bakterier

Rosafarge i knollene = aktive bakterier

Foto: Reidun Pommeresche, NORSØK

Meitemark – antall og arter

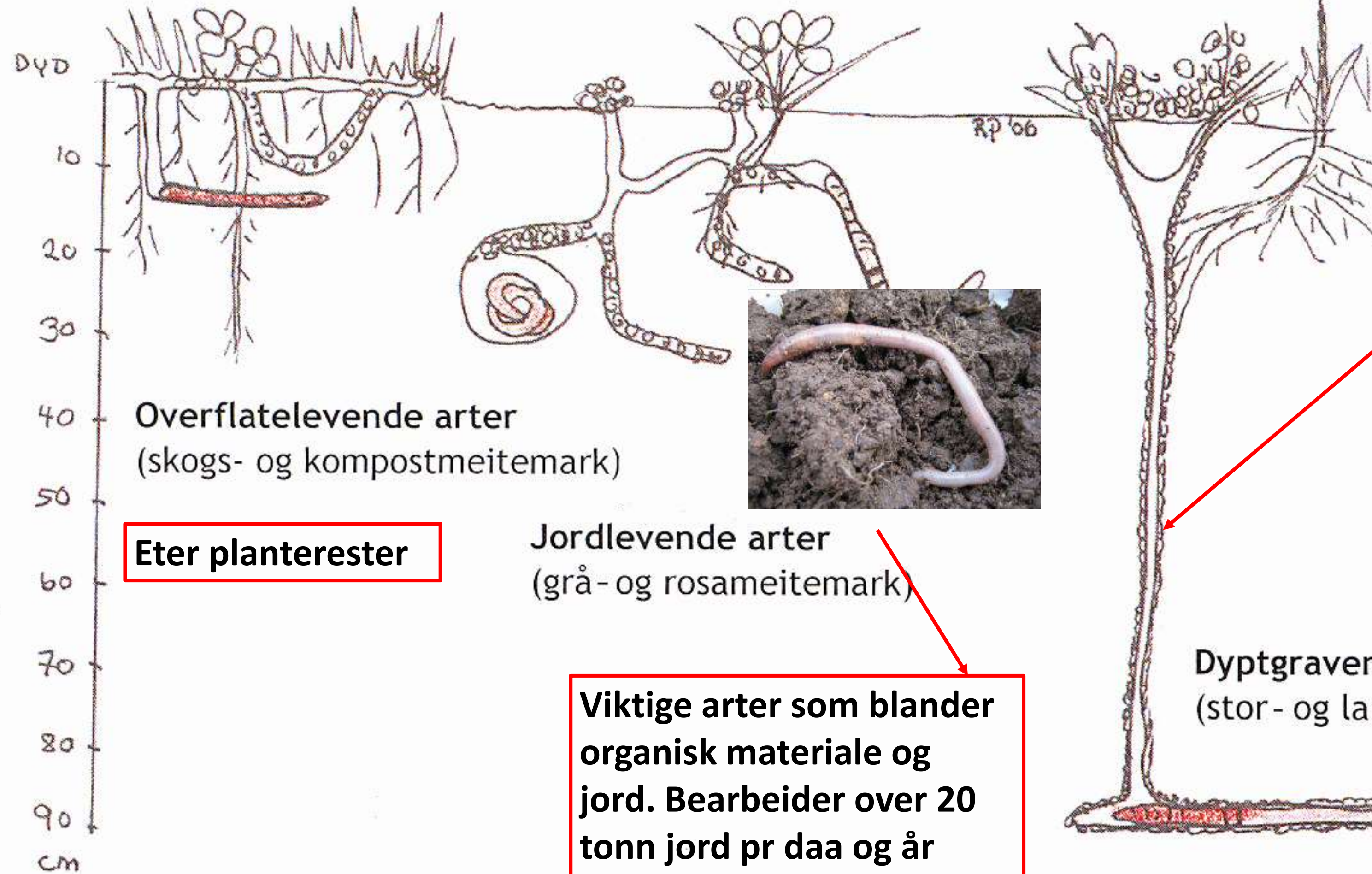

Meitemark

**Drensrør for vann og luft,
lett å vokse for røttene**

Eter planterester

**Viktige arter som blander
organisk materiale og
jord. Bearbeider over 20
tonn jord pr daa og år
(229 mark/m²)**

Jordkvalitetskort	Sted, jorde: Tingvoll gard Dato: 29.5.2017 Ditt navn: MG og RP	2. Jordart (sett ring) leir, silt, sand	3. Moldinnhold: lite, middels , mye=myr	Vekst: pionerblanding med raigras i 2016 og pløyd før dette Jordarbeiding: ikke gjødsla
--------------------------	---	--	--	--

Indikatorer:	Dårlig	Middels	Bra	Notater
1. Jordstruktur	Store, harde klumper, veldig lagdelt, eller også bare løse sandkorn.	Noen runde, sammensatte jordaggregater (grynstruktur), noen større klumper.	Grynstruktur, lett å smuldre i minst halve matjordsjiktet.	Ta et par bilder Tatt bilder
4. Omdanning av planterester	Planterester og husdyrgjødsel finnes som lag i jorda. Vond lukt.	Planterester i jorda er mørkfarget og de lukter jord. Er under omdanning.	Det er ikke rester av plantemateriale eller husdyrgjødsel. Frisk jordluft.	luktløst
5. Jordpakking	a) Klarer ikke å trykke en gardinvaier nedover i jorda selv med stor kraft. b) Tydelig hardt plogsjikt.	a) Vaieren kan trykkes et stykke nedover i jorda, ca 5 cm, men det er tungt. b) Plogsjikt med noen røtter.	a) Klarer å trykke viren nedover til over 20 cm. b) Røttene går jevnt og fint gjennom plogsjiktet.	Vaier (23cm,34, 40, 37, 25) Penetr. (22cm,44, 29, 34, 33)
6. Vanninfiltrasjon	Vannet forsvinner ikke i løpet av 10 minutter	Halvparten av vannet forsvunnet etter 5 minutter.	Vannet renner ned i jorda i løpet av ca 1 minutt.	
7. Plantearter	Over 75 % dekket av ugrasarter. Noter arter.	Over 50 % dekning av kulturvekster. Noter arter.	Over 75 % er dekket av kulturvekster. Noter arter.	Ikke relevant, ettårige vekst
8. Rotvekst	Dårlig rotvekst, flere røtter er fortykka, og eller vokser sideveis pga hard jord.	Det er både tykke og tynne røtter. Noen vokser sideveis, men helst pga stein.	Røttene vokser jevnt nedover og utover i de øvre 20 cm av jorda.	Ta et par bilder
9. Biologisk nitrogenbinding	Ikke noen knoller på belgvekster.	Under 5 knoller, en eller noen få er rosa inni.	Flere enn 5 knoller hvor de fleste er lakserøde inni.	Bare raigras, ikke relevant
10. Meitemark	Ingen meitemark i en 20x20x20cm jordklump.	2 - 5 meitemarker i jordklumpen.	Flere enn 5 meitemarker	7 mark (5 grå og 2 røde)

Tatt bilde av Jordstruktur (pkt 1) og av Rotvekst (pkt 8) Ja Nei

Mine ideer til endringer på dette jordet: **Ikke noe galt med jordstrukturen eller omdanningen av planterester. Lett jordarbeiding, gjødsling og så det som er ønsket**

Jordlappen:

<https://orgprints.org/37074/>

Mer om jordlappen finner dere på Agropub i «Stikk spaden og fingrene i jorda»

<https://www.agropub.no/nyheter/stikk-spaden-og-fingrene-i-jorda>

Landbruk ▾

Mat ▾

Hage ▾

Miljø ▾

Om Agropub

Søk 🔍

<https://orgprints.org/37074/>

[Agropub](#) > [Nyheter](#) > Stikk spaden og fingrene i jorda

Foto: Reidun Pommeresche

Stikk spaden og fingrene i jorda

Landbruk

Miljø

Emneord

Jordliv

Jordstruktur

Jordorganismer

Jordprofil